

SVERIGES RUNINSKRIFTER

UTGIFNA AF

KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN

FÖRSTA BANDET

ÖLANDS RUNINSKRIFTER

GRANSKADE OCH TOLKADE

AF

SVEN SÖDERBERG OCH ERIK BRATE

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1900—1906

[111410]

23. Stenåsa kyrkogård.

Pl. XIV. Fig. 23 A och 23 B.

Literatur: L. 1309. — B. 1068 och 1075. — Rhezelius, *Monumenta Runica in Ölandia*, konceptet nr 17, utskriften nr 25. — Ahlqvist, *Ölands Historia*, II, 2, s. 78.

Af två runstenar, som en gång legat på Stenåsa kyrkogård, har den ene redan tidigt försvunnit (L. 1310), men den andre (L. 1309) fans qvar ännu på Ahlqvists tid. Sedermera har äfven denna blifvit förstörd, förmodligen då Stenåsa nya kyrka uppfördes. Till all lycka hafva vi af denna senare runsten flera äldre teckningar, hvilka i någon mån kunna ersätta förlusten, åtminstone hvad inskriften beträffar. Rhezelius har aftecknat den år 1634; i Bautil är den representerad genom två olika teckningar, näml. fig. 1075, som är signerad med Hadorphs och Törnevalls initialer, och fig. 1068, som är osignerad. Vidare finnas i Frigeliis samlingar i Kalmar stiftsbibliotek två vid olika tillfällen utförda teckningar af denne sten. Dessa senare teckningar äro dock underlägsna de äldre, hvarför vi här kunna nöja oss med blotta omnämmandet af deras tillvara. Vi hafva på pl. XIV reproducerat såväl Rhezelii teckning i konceptet af hans *Monumenta* som Bautils fig. 1068.

Stenen låg år 1634 enligt Rhezelius vid vestra ändan af kyrkan, och här fans den ännu, då vi sista gången finna den omtalad hos Ahlqvist. År 1634 var stenen fullständig, ehuru sönderslagen i två stycken (se fig. 23 B). Då teckningarna i Bautil togos, var den

¹ Fragmentet förvaras på samma ställe som nr 21, i Hulterstads kyrkas materialbod.

ytterligare sönderslagen, och ett mindre stycke med inskrift fattades (fig. 23 A). Stenen hade enligt Rhezelii med fig. 68 i Bautil öfverensstämmande uppgifter en total höjd af $5\frac{3}{4}$ alnar (3.42 m); enligt skalan i Bautil var afståndet mellan öfverkanten och det nedersta inristade strecket $3\frac{3}{4}$ alnar, så att stenen, då den var rest, höjt sig omkring fyra alnar (2.38 m) öfver jordytan. Bredden var $2\frac{1}{4}$ alnar (1.34 m).¹

Inskriften var inristad i en enkel djurslinga och enligt Rhezelii uppgift tydlig (»synes temligt wäl»). Denne författare har följande 88 runor på sin teckning i konceptet:

YNDYNDTR · †NY · †NYNDTR · †NY · HIBINRT · †NY · YTHABINRT · NITN · RTHH ·
 5 10 15 20 25 30 35 40 45
 HTHT · †TH · BARKTH · †PNR · HT · †THBI · YND · †TH · †TH · †TH ·
 50 55 60 65 70 75 80 85

Transliteration: **kupmuntr · auk · oskuttr · auk · sibiurn · auk · kairbiurn · litu · raisa ·
 5 10 15 20 25 30 35 40 45**
stain · eftir · bürker · faþur · sin hialbi · kup hans ant
 50 55 60 65 70 75 80 85

Mellan de olika teckningarna finnas skiljaktigheter i afseende på skiljetecknen. Rhezelius (fig. 23 B) har efter första ordet en punkt; derefter ett litet kors i förra hälften af inskriften, i senare en punkt; Hadorph och Törnevall (B. 1075) hafva öfverallt ett litet kors; Bautil 1068 (vår fig. 23 A) har på tre ställen ett litet kors, annars öfverallt två punkter; dessa skiljaktigheter visa, hur svårt det kan vara att afgöra hvad som är in-hugget eller naturlig fördjupning på en rå, otillhuggen stenytta. — För öfrigt finnas följande anmärkningsvärda olikheter. 12:te runan är † både hos Rhezelius och Hadorph-Törnevall, medan B. 1068 felaktigt har †; det ena tvärstrecket är glömdt. — Runan 34 är enligt Rhezelius †, medan begge teckningarna i Bautil hafva R. Då i YTH, *gæis*, palatalt æ är det etymologiskt rigtiga och icke annars förväxling mellan de två r-ljuden förekommer i inskriften eller öfver hufvud på den tid, den tillhör, är det tydligt, att Rhezelius har det rätta.² — Runan 60 är både hos Rhezelius och Hadorph-Törnevall stungen Ð, medan B. 1068 har Ð. Här har den senare teckningen förmodligen det rätta, då runans betydelse är o (se nedan). — Runan 62 är på alla teckningarna ett stunget †. — Runorna 73 77 stå hos Rhezelius (fig. 23 B) utanför slingan, hvilket beror derpå, att han icke fått plats till dem inom slingan på sin i liten skala utförda teckning. I utskriftens teckning har han ännu sämre beräknat rummet; der står äfven ordet **sin** utanför slingan. — Den sista runan är i B. 1068 (= vår fig. 23 A) ett stupadt †. Hadorphs och Törnevalls teckning saknar alla de tre sista runorna, hvilka hos Rhezelius äro tydliga och klara †††.

Fonetisk transskription: *Gudmundr auk Aþgotr auk Sábjörn auk Gæisbiörn létu ræisa stæin æftir Borgez, faþur sinn. Hialpi Gud hans and.*

Öfversättning: »Gudmund och Aþgot och Sábjörn och Gerbjörn låto resa stenen efter Borgger, sin fader. Gud hjelpe hans and.»

¹ Hadorphs mått vid fig. 1075 i Bautil öfverensstämma med dessa uppgifter, utom hvad stenens totala längd beträffar. Enligt nämnda figur skulle stenen varit nära 7 alnar lång och stycket nedanför inskriften, hvilket varit dödt i jorden, då stenen var rest, nära 3 alnar. Enligt fig. 1068 var detta stycke mindre än två alnar, hvilket i sig sjelft är sannolikare och dessutom öfverensstämmer med Rhezelii uppgift.

² I utskriftens teckning har äfven Rhezelius här runan R. Jfr ofvan s. 4 not. 1. När teckningarnas upphofsmän här hafva R, är det en korrektion, som de tillåtit sig gentemot runristaren. De hafva uppfattat Ð som blott en variant af R, hvilken skrefs i ordens slut (»r finale»). Här inuti ordet borde det alltså ej stå.

I *osku*, isl. *Ásgautr*, betecknar os-runan efter all sannolikhet nasaleradt *a*, då både *ð*- och *ϕ*-ljud i samma inskrift uttryckes med *u* (*burk*, *Borgh-*, *biurn*, *biurn*). — Den ursprungliga formen af faderns namn är *Borghæinn*, acc. *-gæin*. Skrifsettet *burken* skall utan tvifvel beteckna uttalet *Borghen* och visar, att diftongen *æi* förkortats till *e* i icke hufvudtonig stafvelse, liksom *au* förkortats till *o* i *Asotr* af *Ásgautr*. Förkortningen har förmodligen varit förbunden med reduktion af den starka biton, som hvilat på senare sammansättningsledet i *Borghæinn* och *Ásgautr*. Jfr ofvan s. 12 och s. 64 (Gräsgård nr 16) samt Noreen, *Altschwedische Grammatik*, s. 79.¹
